

4. Kolosok, S.I., Panchenko, O.V., Iordanov, A.A. (2017). “Publicni zakupivli, tendery ta systema G-cloud: dosvid Ukrayiny” [Public procurement, tenders and the G-cloud system: Ukraine’s experience], *Ekonomika i suspil'stvo*, [Economy and society], vol. 13. [in Ukrainian].

5. Playgrounds of ProZorro, Maydanchyky ProZorro, official site. URL: <https://prozorro.gov.ua/majdanchiki-prozorro> [in Ukrainian].

6. VRU, Law of Ukraine (2015), *Pro publichni zakupivli* [Law of Ukraine “On Public Procurement”], dated December 25, 2015 No. 922-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19> [in Ukrainian].

УДК 351:004.9

DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2019-3-80-86>

Ю. О. Крихтіна, доцент кафедри
«Менеджмент і адміністрування» Українського
державного університету залізничного транспорту

О. В. Северченко, здобувач вищої освіти
за другим (магістерським) рівнем спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»
Українського державного університету
залізничного транспорту

І. І. Черкасов, здобувач вищої освіти
за другим (магістерським) рівнем спеціальності
«Публічне управління та адміністрування»
Українського державного університету
залізничного транспорту

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У статті в історичному аспекті проаналізовано зміни характеру взаємовпливу розвитку інформаційно-комунікативних технологій та технологій державного управління. Здійснено історико-теоретичний аналіз впливу процесів розвитку державно-управлінських та інформаційно-комунікативних технологій на різних етапах цивілізаційного розвитку і на цій підставі виокремлено тенденції подальшої трансформації державного управління по мірі розгортання інформаційної фази розвитку українського суспільства. Встановлено, що розвиток цивілізації супроводжувався чотирма інформаційними революціями, коли суспільні відносини перетворювалися в результаті кардинальних змін у сфері інформаційних технологій. Виокремлено основні тенденції трансформації державного управління в результаті четвертої інформаційної революції, які характеризуються масштабним упровадженням інформаційних технологій. Доведено необхідність перетворення пізнавальної, наукової, виробничої, управлінської, комунікаційної сфер. Обґрунтовано, що базовим чинником змін є технологічні новачі, а проблемною стороною процесу – оптимізація діяльності людини, збереження і посилення гуманітарних сторін його життя. Встановлено, що стратегія прогресу розуміється як інноваційний розвиток, що будується на креатив-

© Ю. О. Крихтіна, О. В. Северченко, І. І. Черкасов, 2019

них ресурсах. Визначено, що істотними ціннісними характеристиками в інформаційному суспільстві є: гуманізм – вищою цінністю соціального прогресу виступає людський розвиток, що вимірюється такими показниками, як тривалість життя, письменність, паритет купівельної спроможності; оперативність – швидкість змін; адаптивність – використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій із метою задоволення потреб людини і суспільства і т.д. Обґрунтовано необхідність синхронізації процесів розвитку інформаційних технологій, суспільства та держави.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, інформаційна революція, державне управління, суспільство, держава.

Yu. O. Kryhtina, O. V. Severchenko, I. I. Cherkasov. Transformation of public administration in the context of the information revolution

The article historically analyzes changes in the nature of mutual influence of information and communication technologies and technologies of public administration. A historical and theoretical analysis of the influence of processes of development of public administration and information and communication technologies at various stages of civilization development and, on this basis, the identified trends are further transformations of public administration as the deployment of the informational phase of development of Ukrainian society. It is established that the development of civilization was accompanied by four information revolutions, when public relations has developed as a result of fundamental changes in the field of information technology. The main tendencies of transformation of public administration in the fourth information revolution, characterized by the large-scale introduction of information technologies. The necessity of transformation of educational, scientific, industrial, managerial, and communication sectors. It is proved that the underlying driver of change are technological innovations, and the problematic side of the process – optimization of human activities, the preservation and strengthening humanitarian aspects of his life. It is established that the strategy of progress is understood as an innovative development, which is based on creative resources. It is determined that significant value characteristics in the information society: humanism – the highest value of social progress is the development that is measured by the following indicators: life expectancy, literacy, purchasing power parity; responsiveness – the speed of change; adaptability – the use of information and communication technologies to meet the needs of the individual and society, etc.

It is found that for the information society characteristic of the changing nature of public administration, which in the application of computing and networking technology becomes more open, with a developed feedback, reducing time for coordination, decision-making, expanded functions that are delegated to the private sector. The necessity of synchronization of the processes of development of information technology, society and the state.

It is noted that in the context of the fourth information revolution, the nature of causality in the interaction development of information and communication and state management technology is beginning to change on the opposite. In technologically advanced countries, the government begins to direct the development of information and to meet the strategic goal of public administration the development of a new type of society – informational, more precisely – the global information society. It is proved that one drastic consequence of this change will be a significant narrowing of the functions of government on a national scale for the benefit of, on the one hand, the global supranational governance, and the other – in favor of the civil society, local government and the private sector.

Key words: *information and communication technologies, information revolution, governance, society, state.*

Постановка проблеми. Нині практично всі держави світу стоять перед необхідністю побудови адекватної моделі відповіді на виклик інформаційної революції. Із середини 90-х рр. XX ст. ідея розбудови глобального інформаційного суспільства була переведена провідними державами світу з наукової площини у площину політичної практики. Така кардинальна зміна змушує переглядати пріоритети державної політики решти країн світу.

Внаслідок цього Україна, як і кожна країна, яка не хоче залишитися на узбіччі світового цивілізаційного розвитку, почала розробляти та впроваджувати різноманітні державні програми, спрямовані на формування національної моделі інформаційного суспільства та окремих його складників (інформатизація, розвиток інтернету, дистанційної освіти, розвиток електронної комерції, електронного уряду тощо) [1–4].

Однак на цьому шляху розбудови української моделі інформаційного суспільства виникає чимало труднощів, починаючи з браку технічної бази, фінансових ресурсів і закінчуючи недостатньою кількістю ґрунтовних наукових досліджень процесу формування інформаційного суспільства в ракурсі державницько-управлінського підходу до вирішення цієї проблеми. Зокрема, для сучасної української практики розбудови інформаційного суспільства має місце недостатньо творче запозичення досвіду передових країн та брак ґрунтовних прогностичних розвідок щодо наслідків кожного з кроків у напрямі інформатизації українського соціуму та функціонування політико-адміністративної системи держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До актуальних досліджень державно-управлінських проблем розбудови інформаційного суспільства в Україні варто зарахувати роботи В.О. Даніл'яна [5], Л.Г. Дротянко [6], Л.М. Мудрак [7], В.М. Роллер [8], В.Ю. Степанова [9], О.Ю. Чубукової [11; 12] та ін. Однак, попри наявність зазначених робіт, недостатня увага приділяється проблематиці аналізу взаємозв'язку інформаційно-комунікативних технологій із тенденціями трансформації технологій державного управління.

Мета статті. У цій статті нам видається актуальним здійснити історико-теоретичний аналіз впливу процесів розвитку державно-управлінських та інформаційно-комунікативних технологій на різних етапах цивілізаційного розвитку і на цій підставі виокремити тенденції подальшої трансформації державного управління по мірі розгортання інформаційної фази розвитку українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Нині більшість науковців одностайні в тому, що розвиток цивілізації супроводжувався чотирма інформаційними революціями, коли суспільні відносини перетворювалися в результаті кардинальних змін у сфері інформаційних технологій. Перша розпочалася з винаходу писемності, друга пов'язана з появою книгодрукування. Третя ініціювалася провадженням телеграфу, телефону та радіо. Нині відбувається четверта інформаційна революція, яка розгортається внаслідок упровадження мікропроцесорної технології, появи персональних комп'ютерів та інтернету. У результаті комп'ютерні і телекомунікаційні технології починають визначати вигляд цивілізаційного розвитку суспільства та технологій управління таким суспільством.

Стосовно першої інформаційної революції можна сказати, що поява писемності, перо та папір, власне, й створили, або, точніше, спричинили таке явище, як бюрократія. Адже останнє за своїм первісним значенням означає не що інше, як владу канцелярського столу. Інформаційний обмін здійснювався переважно через гінців, а самі державні службовці (принаймні, високого статусу) задля здійснення інформаційних трансакцій користувалися кінним транспортом. І ця фаза приблизно збігається з епохою розвитку аграрних суспільств.

Книгодрукування мало як прямий, так й опосередкований вплив на державне управління. Прямий полягав у тому, що у політико-адміністративній системі значно прискорилися інформаційні потоки, пов'язані з поширенням нормативно-правових та інструктивних документів. Проте значна частина оперативного документообігу на державній службі продовжувала виконуватися рукописно. Значно більшою мірою друга інформаційна революція вплинула на об'єкт державного управління – суспільство. Останнє стало значно освіченішим, складнішим і, відповідно, більш важко керованим.

Революційною подією для державного управління став винахід друкарських машинок. Друкарська машинка певною мірою надала змогу державній службі стати масовим явищем в індустріальних суспільствах і значно підняла продуктивність фіксації та тиражування інформації. Пошта, телефон та автомобіль стрімко підняли швидкість інформаційного обміну.

Проте продуктивність зазначених процесів зросла з появою комп'ютерів, ксероксів та інтернету. Але тут здійснився ще один якісний стрибок, якого не було раніше, – комп'ютер

взяв на себе і значну частину порівняно простої аналітичної роботи з переробки інформації, різко скорочуючи потребу в державних службовцях, які виконують інформаційну роботу низького рівня абстракції. Водночас унаслідок нарощування обсягів та складності інформації, яка має збиратися та перероблятися у структурі державного управління, зростає потреба в державних службовцях, здатних до переробки державно-управлінської інформації на високих рівнях абстракції. Останнє провокує своєрідну кадрову кризу на державній службі, ставлячи на порядок денний потребу в державних службовцях принципово нового, креативного типу.

Реальна практика сьогоднішньої державної служби виразно показує, що значний відсоток державних службовців ще не готовий здійснювати державно-управлінські функції у формі, необхідній для інформаційного суспільства. Недостатньо готовою до викликів інформатизації поки що є апарат державного управління України загалом, порівняно з передовими країнами.

Варто зазначити, що загалом країни світової спільноти неоднорідно включені в глобальний процес інформатизації. У цьому плані найбільш вигідні позиції займають країни першого світу, які, власне, є ініціаторами розбудови глобального інформаційного суспільства. Тому більше на шляху до інформаційного суспільства просунулися країни з розвинутою інформаційною індустрією – США, Японія, Великобританія, ЄС, Ізраїль.

З огляду на таку нерівність державна політика в галузі інформатизації країн, які розвиваються, і країн із перехідною економікою має враховувати складності глобальної взаємодії [19].

Ці країни, у тому числі Україна, можуть стати жертвою так званого інформаційно-технологічного колоніалізму, носіями якого виступають розвиненіші держави і який за своєю небезпекою перевершує традиційний сировинний колоніалізм. Фактично у процесі глобальної інформатизації державне управління національного рівня починає слабнути і дедалі більшою мірою підпорядковуватися управлінському впливу наддержавних інституцій світового масштабу. Феномен національної держави набуває дедалі більш формального характеру, фактично відмираючи.

Наслідки інформатизації в різних сферах життєдіяльності неоднозначні і в плані зміни суспільства та окремих його сфер як об'єктів державного управління. Для сучасного етапу розвитку важливо враховувати складність і неоднорідність цих наслідків: у сфері політики – процеси глобалізації і локалізації, у сфері культури – розвиток цінностей творчості, індивідуальності та масовості, шаблонності, у сфері економіки – реальний і віртуальний відсіки, в області освіти і виховання – соціальність і асоціальність.

Специфіка інформаційних відносин пов'язана з істотними трансформаціями, визначуваними масштабним упровадженням інформаційних технологій. Перетворюються пізнавальна, наукова, виробнича, управлінська, комунікаційна сфери. Базовий чинник змін, що відбуваються в цих областях, – технологічні новації, проблемна сторона процесу – оптимізація діяльності людини, збереження і посилення гуманітарних сторін його життя. У сучасній науці у зв'язку з глобальною комп'ютеризацією, машинізацією знання зростає значення соціально-політичних, етично-етичних, гуманістичних та інших оцінок рефлексій, що зумовлене необхідністю внутрішнього самоконтролю знання.

Стратегія прогресу розуміється як інноваційний розвиток, що будується на креативних ресурсах. Істотними ціннісними характеристиками в інформаційному суспільстві є: гуманізм – вищою цінністю соціального прогресу виступає людський розвиток, що вимірюється такими показниками, як тривалість життя, письменність, паритет купівельної спроможності; оперативність – швидкість змін; адаптивність – використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій із метою задоволення потреб людини і суспільства і т. д.

Сучасна макросоціологічна ієрархія світу представлена регіонами першого, другого, третього ешелонів відповідно до показників розвитку індустрії першого, другого або третього покоління. У цивілізаційному авангарді країни, які задають технологічні, інформаційні, екзистенціальні стандарти. Ціннісні підстави соціального розвитку інформаційного суспільства будуються на пріоритеті ідеології невластництва, яка обґрунтовується пріоритетним розвитком знання, культури.

Сучасна четверта інформаційна революція характеризується бурхливим розвитком інформаційної індустрії – новими технічними засобами, методами, технологіями генерації та трансляції знань. Складники інформаційної індустрії – всі види інформаційних технологій, телекомунікації. Безумовно, технологічні новації сприяють істотним соціальним трансформаціям, зміні системи загальнолюдських цінностей, в якій технологічні чинники превалюють над політико-соціальними. Зниження ролі матеріального виробництва і випереджаючий розвиток сектора послуг та інформації стають головними чинниками у зміні характеру людської діяльності, типів ресурсів, які до неї залучаються, що призводить до істотної модифікації соціальної структури.

Істотні трансформації позитивної та негативної властивості в різних сферах суспільства ідеологи інформаційного суспільства вбачають у тому, що до позитивних наслідків соціальних трансформацій в інформатизації належить закріплення демократичних цінностей у суспільстві. На думку Е. Тоффлера, «цивілізація, що зароджується, може стати здоровішою, розсудливішою і стійкішою, пристойнішою і демократичнішою, ніж будь-яка з відомих нам дотепер» [10].

Головний аргумент зводиться до того, що досягнення в області нових технологій змінюють характер політичної комунікації. Функціонування сучасних демократичних інститутів стає істотно важким без адекватного інформаційного супроводу, тоді як забезпечення рівного доступу до мереж за певних умов може сприяти закріпленню демократичних стандартів на рівнях міжособового і міжгрупового спілкування. Зростає об'єм інформації, яку громадяни одержують поза контролем національних урядів. Для інформаційного суспільства характерна зміна характеру державного управління, яке при застосуванні комп'ютерно-мережових технологій стає більш відкритим, із розвиненим зворотним зв'язком, зменшенням часу на узгодження, ухвалення рішень, розширенням переліком функцій, які делегуються приватному сектору.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Кожна з трьох попередніх революцій у розвитку інформаційно-комунікативних технологій тягнула за собою як наслідок зміну в технологіях державного управління, з одного боку, змінюючи технічну та технологічну базу збирання, обробки та передачі інформації в системі суб'єктів державного управління, а з другого – трансформуючи та ускладнюючи соціум та окремі його сфери як об'єкти державно-управлінського впливу.

У контексті четвертої інформаційної революції характер причинно-наслідкових зв'язків у взаємодії розвитку інформаційно-комунікативних та державно-управлінських технологій починає змінюватися на протилежний. У технологічно передових країнах держава починає скеровувати розвиток інформатизації і брати за стратегічну мету державного управління розбудову нового типу суспільства – інформаційного, точніше, глобального інформаційного суспільства.

Ще одним кардинальним наслідком цієї зміни стане істотне звуження функцій державного управління національного масштабу на користь, з одного боку, глобального наднаціонального управління, а з іншого – на користь громадянського суспільства, місцевого самоврядування та приватного сектору.

Список використаних джерел:

1. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 28.08.2019).
2. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : Розпорядження КМ України від 15 травня 2013 р. № 386-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (дата звернення 28.08.2019).
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (дата звернення 27.08.2019).
4. Стратегія реформування державного управління України на 2016–2020 роки : Розпорядження КМ України від 24 червня 2016 р. № 474-р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80> (дата звернення 29.08.2019).
5. Даніл'ян В.О., Фролов О.І., Толстов І.В. Деякі особливості і закономірності економічного розвитку інформаційного суспільства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2018. № 62. С. 20–28.
6. Дротянко Л.Г. Функціональні трансформації постнекласичної науки в інформаційному суспільстві. *Вісник Національного авіаційного університету Серія: Філософія. Культурологія*. 2016. № 2 (24). С. 14–18.
7. Мудрак Л.М. Інформаційне суспільство як формат розвитку громадянського суспільства. *Ефективність державного управління*. 2015. Вип. 43. С. 91–98.
8. Роллер В.М. Теоретична і правова база формування інформаційного суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(2). С. 85–89.
9. Степанов В.Ю. Сучасні інформаційні технології в державному управлінні. *Економіка та держава*. 2010. № 9. С. 101–103.
10. Тоффлер Э. *Метаморфози влади*. Москва, 2001. 699 с.
11. Чубукова О.Ю. Методологічні основи розбудови ринку інформаційних технологій. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 10. С. 37–41.
12. Chubukova O.Yu., Rallie N.V., Zimbalevska Yu.V. Topical conceptions of the development of information society under conditions of NBIC-convergence. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 2 (14). Ч. 1. С. 43–48.

References:

1. VRU, Law of Ukraine (1998). Pro Nacionalnu programu informatizaciyi [Law of Ukraine “About the National Informatics Program”], dated February 4, 1998 No. 74/98-BP. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80> (related to 28.08.2019) [Ukraine].
2. KMU (2013). Pro shvalennya Strategiyi rozvitku informacijnogo suspilstva v Ukrayini [On approval of the Strategy of Information Society Development in Ukraine], the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 15, 2013 No. № 386-p. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80> (related to 28.08.2019) [Ukraine].
3. VRU (2015). Pro Strategiyu stalogo rozvitku “Ukrayina – 2020” [About the Sustainable Development Strategy “Ukraine 2020”], decree of the President of Ukraine dated January 12, 2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> (related to 27.08.2019) [Ukraine].
4. KMU (2016). Strategiya reformuvannya derzhavnogo upravlinnya Ukrayini na 2016–2020 roki [Strategy of reform of the state administration of Ukraine for 2016–2020], the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated June 24, 2016 No. № 474-p. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/474-2016-%D1%80> (related to 29.08.2019) [Ukraine].

5. Danil'yan V.O., Frolov O.I., Tolstov I.V. (2018). Deyaki osoblivosti i zakonomirnosti ekonomichnogo rozvitku informacijnogo suspilstva [Some features and patterns of economic development of the information society]. *Visnik ekonomiki transportu i promislovosti [Bulletin of Economics of Transport and Industry]*. Vol. 62. Pp. 20–28 [Ukraine].
6. Drotyanko L.G. (2016). Funkcionalni transformaciyi postneklasichnoyi nauki v informacijnomu suspilstvi [Functional Transformations of Post-Classical Science in the Information Society]. *Visnik Nacionalnogo aviacijnogo universitetu. Seriya: Filosofiya. Kulturologiya [Bulletin of the National Aviation University Series: Philosophy. Cultural Studies]*. Vol. 2 (24). Pp. 14–18 [Ukraine].
7. Mudrak L.M. (2015). Informacijne suspilstvo yak format rozvitku gromadyanskogo suspilstva [Information society as a format for civil society development]. *Efektivnist derzhavnogo upravlinnya [Public administration efficiency]*. Vol. 43. Pp. 92–98 [Ukraine].
8. Roller V.M. (2017). Teoretichna i pravova baza formuvannya informacijnogo suspilstva [Theoretical and legal basis for the formation of an information society]. *Naukovij visnik Uzhgorodskogo nacionalnogo universitetu. Seriya: Pravo. [Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: Right]*. Vol. 43(2). Pp. 85–89 [Ukraine].
9. Stepanov V.Yu. (2010). Suchasni informacijni tehnologiyi v derzhavnomu upravlinni [Modern information technologies in public administration]. *Ekonomika ta derzhava [Economy and state]*. Vol. 9. Pp. 101–103 [Ukraine].
10. Toffler E. (2001). *Metamorfozy vlasti [Metamorphoses of power]*. Moscow, 699 p. [Russian]
11. Chubukova O.Yu. (2017). Metodologichni osnovi rozbudovi rinku informacijnih tehnologij [Methodological bases of information technology market development]. *Formuvannya rinkovih vidnosin v Ukrayini [Formation of market relations in Ukraine]*. Vol. 10. Pp. 37–41 [Ukraine].
12. Chubukova O.Yu., Rallie N.V., Zimbalevska Yu.V. (2018). Topical conceptions of the development of information society under conditions of NBIC-convergence. *Scientific bulletin of Polissia*. 2018. № 2 (14). Ch. 1. S. 43–48 [English].